

jőlakott csecsemők (N-20) meghatározott mozgásait, továbbá spontán orientációs és természetes ingerekre, illetőleg „extra” hangingerkekre adott orientációs reakcióit (OR). A fiatalabb és az idősebb csoport „extra” ingerekre adott OR-inak száma szignifikánsan különbözött. A fiatalabb csoporté nem változott lényegesen, míg az idősebb csoporté a fiatalabbakénak kétszerese volt az első alkalommal, majd rohamosan csökkent. Jellemző az extra ingerekre adott reakciók maximumának helye személyek száma szerint az ingerek időrendjében: fiatalabb csoport 4, 3, 3; idősebbek 8, 2, 0. Ezenkívül az extra helyzetekben a spontán OR-k száma a fiatalabbaknál nőtt, az idősebeknél nem. — E jelenségek magyarázatára a szerző az irodalom ismeretében gondosan mérlegeli az alternatívákat, s főleg azt emeli ki, hogy a fiatalabbaknál még kis számúak a generalizált és habituált startle (megriádási) reagálás sémák, az idősebeknél pedig, éppen a második életfélévben, már kialakulóban van egy szűrő funkció a környezeti ingereknek (szignalizációs értékük szerinti) szelektálására. Rámutat egyúttal a spontán OR-k bizonytalanság-csökkentő, információt kereső jellegére.

TÓTH GÁBORTÓL francia nyelvű közleményt olvashatunk, *Diákközhonokban (kollégiumokban) lakó egyetemi hallgatók munkaerkölcsére vonatkozó vizsgálatok* címen. A tanulmány a szerző nagyobb arányú, kiadatlan disszertációjának fő eredményeit ismerteti s házagot pótol, hiszen pedagógiai irodalmunk korántsem foglalkozott elegendő az egyetemi ifjúság életmódjával és nevelődési körülményeivel. A felmérés itt ismertett része 320 hallgató által készített időmérleg-jegyzőkönyveken alapul. (E létszámba általános és szakkollégisták, sőt összehasonlítául IV. osztályos középiskolások is beletartoztak.) Sokatmondóak az ébrenléti idő százalékában megadott statisztikai táblázatok, a következő főcímek szerinti csoportosításban: 1. szükségletekkel kapcsolatos, 2. szakma körébe tartozó, 3. nem szakma körébe tartozó, 4. meghatározatlan időtöltés. Csupán

néhány jellemző adatot emelünk ki: a szakma körébe tartozó tevékenység (tanulás, kötött és önkéntes művelődés együtt) fiúknál általános kollégiumban 42,05%, szakkollégiumban 46,66%, középiskolás kollégiumban 54,37%. A szerző rámutat többek között a napi munka-kezdés rendszertelenségére, továbbá arra az ellentétre, ami a félévek hétköznapjainak ki nem használtága s a vizsgaidőszak túlfeszített (gyakran 13—15 óras) tanulása között fennáll.

TUNKLI LÁSZLÓ orosz nyelven közölt tanulmányt, *A rádióhírek közvetlen emlékezeti hatásának kísérleti vizsgálata* címmel. A szerző a kísérletek során arra óhajtott választ kapni, hogy a rádió híreire való emlékezést lehetővé valamilyen módon befolyásolni. Kontrollcsoport a rendes műsorban elhangzott híreket hallgatta meg. A kísérleti csoport számára a híreket címeikkel látták el és feltevés szerint figyelmeztető tényezőket iktattak be; a hírsor néhány középső tagját egy ismert, népszerű sportriporter mondta be, a sorozat-effektus hátrányának csökkentése céljából. A kísérleti csoport az összes hírek 37,9%-át, a kontrollcsoport 30,2%-át idézte fel. Statisztikai próba alapján a szerző a feltett kérdésre igennel felelt.

A recensens köszöni a szerkesztőnek az eredeti magyar nyelvű kéziratok használatának lehetőségét. Az oroszul megjelent cikkek ismertetését egészűkben az eredeti kéziratok alapján végeztem. A többi nyelven megjelent szövegekben sok a sajtóhiba, ezenkívül zavaróan hatnak a meglehetősen számú fordítói elírások és hibák. Pl. szavak elhagyása, még cíkcímekben is; helytelen műszó használata; műszó szükségtelen körülírása vagy hibás helyesírása. Elsősorban a francia (lásd pl. 35. l.), aztán egyes angol, kevésbé a német szövegekben található ilyen — a jövő kiadványoknál feltétlenül elkerülendő — fogyatékoságok. Helytelen, mert félrevezető, hogy kizárólag magyarul megjelent közlemény címe több esetben az eredeti nyelv jelzése nélkül van lefordítva.

RAVASZ JÁNOS

KÖZÖSSÉGI NEVELÉS AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN

Módszertani tapasztalatok. Szerkesztette *Hunyady Györgyné*.
Budapest, 1970. Tankönyvkiadó. 344 oldal.

Ha arra a kérdésre kellene válaszolnom, hogy miért kíséri fokozott érdeklődés és figyelem azokat a pedagógiai műveket, amelyek egy már alaposan kimunkált kérdéssel foglalkoznak vizsztatérően, ezt mondanám:

a) hiányzik az a transzmissziós lánc, amely az elméleti pedagógia eredményeit a közhírtőség szintjén vinné vissza a gyakorlathoz;

b) másrészt általában az olyan kérdések fo-

kozzák fel a várakozást, amelyek társadalmi fejlődésünk alapproblémáival foglalkoznak.

A közösségi nevelés sikere vagy kudarca azért nem lehet közömbös senki számára, mert konunk és társadalmunk emberideálja a sokoldalúan fejlett közösségi ember. Kialakításának műhelye csakis közösségi lehet. Ennek összekovácsolási módja, a valódi — és nem „dekoratív” — közösségek létrehozásának útja nem

kidolgozott olyan szinten és mértékben, hogy a gyakorló pedagógusoknak valóban eligazító és eredményt hozó segítséget tudna nyújtani.

Kezünkben egy újabb mű, melyben a pedagógiai elvek demonstrációjára maguk a gyakorló pedagógusok vállalkoztak. Felfokozott érdeklődéssel tanulmányozom.

Négy általános iskola — Budapest, Pécs Jánoshalma és Ózd székhellyel — vezetői és nevelői vállalkoztak arra, hogy kísérletező kedvvel és gondal siessenek mindannyiunk segítségére ebben az egyáltalán nem megoldott kérdésben. Szándékukat így önti szavakba HUNYADY GYÖRGYNÉ, a kötet gondos szerkesztője: „... hogy *közvetlen módszertani segítséget nyújthassunk* a közösségi nevelés iránt érdeklődő pedagógusközösségeknek”. Török vésük őszinteségét mi sem bizonyítja jobban, mint az a körülmény, hogy egyáltalán nem törekedtek a mindenáron való egységre. Olvashatunk „a kötetben ugyanarról a dologról egymásnak ellentmondó sorokat”. Vannak a négy iskola eredményeiben akkor is jelentős eltérések, ha azonos témákról írnak. Úgy érzik, hogy „az iskolaközösségek kialakításában szabad, sőt szükséges különböző utakon járni, ha ezek egyaránt a szocialista kollektív nevelés útjai s mind az egységes iskolaközösséghez vezetnek”. Dicséretes bátorsággal igyekeztek megszabadulni a valamiképpen sablonos módszerektől. Vállalva azt is, hogy „esetenként határozott ellentmondásba kerültek a mai köznapi gyakorlatlaltal”. Mindenestere példamutató lépést tettek annak az elvnek a demonstrációjára, hogy „a közösségépítésnek a körülményektől függően különböző útjai és módjai lehetnek”.

Tegyük hozzá: *kell lenniük, ha végre valóban át akarunk lépni „a csengő dogmák, a merev sémák” alapján elérhető „dekoratív közösség”-ek keretében*. Hadd adjak hangsúlyt ennek a gondolatnak attól a meggyőződéstől vezetve, hogy pedagógiánk egyéb területein is a megkövesedés gátolja gyorsabb előrelépésünket. Ami különösen azért elszomorító, mert az élet követelményeivel igen dinamikusan lépéstartó pedagógia-elméletünknek még máig sem sikerült frontálisan át- vagy feltörnie a gyorsabb fejlődés útjába kövesült gyakorlatot, például a herbartianizmus kísérletét, az oktatás-centrikusság bálványát stb.

Úgy látszik, hogy a követelmény-szinten íródó elméleti munkák nem is képesek ilyen hatékonyságra. Annál inkább jelentősnek látszik itt annak hangsúlyozása, hogy a mindennapos iskolai tevékenységre és annak tapasztalataira épülő eme műben nincs és nem is lehet szó valami receptről vagy „csodaszer”-ről. Még annak eldöntését is az olvasóra bízva — egyébként igen helyesen! —, hogy melyik „az igazán jó, helyes”. Azért kell kiemelnem ezt a „szerepességét”, mert éppen ezzel hangsúlyozza azt a gyakran elfelejtett követelményt, hogy csak az adott körülmények messzemenő figyelembe-

vételével alkalmazhatók eredményesen a legjobb pedagógiai elvek és törvényszerűségek is.

Az egyes iskolák által készített tanulmányok részletes ismertetése, illetve értékelése alig lenne célszerű e helyen. Legfeljebb arra vállalkozhatom, hogy a jelenlegi általános gyakorlatlaltól eltérő és az egymásnak ellentmondó mozzanatokra irányítsam a figyelmet.

A budapesti iskola (VII., Hernád utcai Bokányi Dezső Általános Iskoláról van szó) „*a szocialista nevelő hatások kiterjesztésére, az élet és iskola kapcsolatának elmélyítésére*” fordította a figyelmet. Tudván azt, hogy a személyiség fejlesztésének legfőbb eszköze és színtere a közösség, állandóan erősíteni igyekeztek tanítványaikban a „mi iskolánkhoz”, a „mi csapatunkhoz” való tartozás érzését. Abból a megfontolásból indultak ki, hogy a közösségi nevelés általános feladatai csak sajátos eszközök, eljárások és megoldások segítségével valósíthatók meg. Ezek közül legrészletesebben „Az iskola névadója s a közösség tevékenysége” kerül tárgyalásra. Itt válik valóban általános értelművé az iskola kezdeményezése. A kezdeti — őszintén megírt — félelem után és ellenére nyugodtan leírhatták, hogy „A névadó személye egységbe forrasztotta a különböző korú gyermekeket, az osztályokat, rajokat az iskola egész környezete, szülők, barátok, ismerősök népes tábora segíti BOKÁNYI DEZSŐ emlékének ápolását. Így teremtve lehetőséget arra, hogy „szines, rendszeres és sokoldalú társadalmi kapcsolatokat építsenek ki” a gyermekekkel, a szülőkkel, a társadalmi szervekkel, szóval a teljes léttel.

A pécsi iskola különleges helyzete — gyakorló általános iskoláról van szó — *sajátos eljárás-módoikká alakította a mai köznapi gyakorlatban ismert módszereket*. Így az ún. tájékozódást és alapvetést kiterjesztették az óvodákra, s már az első osztályokban „kb. egy hónap elteltével a barátokból négy-ötös csoportokat (brigádokat)” alkotnak, melyek önállóan választanak „vezető”-t. Ezekből alakul ki a második félévben az órs (6—7 gyermek), mely már a kisdobos szervezeti formát készíti elő.

Érdekes a „közösségalkotó tényezők” külön vizsgálata az oktatás folyamatában. Tantárgyanként veszik bonckés alá a lehetőségeket versengés és csoportmunka formájában. A tanulások alapján foglalkoznak a verseny és csoportmunka típusaival, szervezési kérdéseivel, értékelési módjaival és közösségformáló hatásával. Arra a végső következtetésre jutnak, hogy „a tanítási órák korszerű megtervezése, olyan nevelési és oktatási eljárások alkalmazása, amelyek maximálisan biztosítják a tanulók önálló logikai tevékenységét, cselekvő közreműködését az ismeretek elsajátításában, rögzítésében” nem csupán elősegítik a közösségek érlelődését, hanem egyúttal segítséget adnak a túlterhelés elkerüléséhez is.

A jánosthalmiak az önkormányzat iskolaszintű szervezését mutatják be „A pedagógusközösség önkormányzatát”-tól „A gyermekközösség önkormányzatát”-n keresztül „Az iskolaközösség szerveinek tevékenységé”-ig.

Ozdon (Béketelepi I. sz. Általános Iskola) az iskola és a lakótelep tevékenységének összekapcsolásával teremti meg a közösségi élet gyakorlatának „tornatermét”. A szervezési kérdések és a közösségek tevékenységének bemutatását kiegészítik eredményeik és gondjaik meg a további feladataik leírásával is.

Nagy érdeme az iskolák kollektíváinak, hogy „lakkozás nélkül” azt írták le, ami történt az iskolában, amit csináltak, s így sikerült több különböző, néha egymásnak ellentmondó, de egyaránt eredményes módszert bemutatniuk.

A rendhagyó szerkesztés — bevezetőben összegezi és közli a szerkesztő az eredményeket — olyan érdeklődést ébreszt az olvasóban, hogy kényszerítve érzi magát az eredményekhez vezető utak és módok tanulmányozására.

A szerzők, a szerkesztő és a Tankönyvkiadó hasznos és szép könyvvel gazdagította a közösségi nevelés széles körű irodalmát. Egyetért he-

tünk a szerkesztő reményével: „... olyan tanulmányok születtek, amelyeket a gyakorló pedagógusok közvetlenül hasznosíthatnak”.

Ha mindezek ellenére és után a recenziusban az öröm mellé hiányérzet is lopakodik (lehetséges, hogy éppen az ismerttetett mű inspirálta? !), akkor ez azért van, mert úgy érzem, hogy újra és újra a közösségi nevelés „ünnepi alkalmait” kerülnek előtérbe, kipróbálásra és ismertetésre. Örülöm kell, mert egyre inkább és gyakrabban a gyakorlat felől is megközelítve ezt a ma sem megoldott problémát, valóban hatékony segítséget adhatnak a köznapi pedagógiai tevékenységnek. De ugyanakkor látom azt a hiányosságot (nem szükséges veszélynék nevezünk !), hogy az iskolai gyakorlat hétköznapijaihoz még nem íródott hasonlóan elgázipító és gondolatébresztő mű. Pedig ennek hiányában gyermekeink alig fognak tudni közösségi (szocialista !) módon élni, tanulni és még kevésbé gondolkodni. Addig továbbra is ott toporognak a dekoratív közösségek szintjén és légtérben.

BAKSA JÓZSEF

A FELSŐOKTATÁSI PEDAGÓGIAI AKADÉMIA ELŐADÁSAI

Hat kötet. Szerkeszti *Palovecz János*.

Budapest, 1971. Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont kiadása.

A Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont már több nívós kiadványa mellett most a Magyar Pedagógiai Társasággal koprodukcióban egy füzetsorozattal ismét gazdagította a felsőfokú intézmények pedagógiájának irodalmát. A sorozat a *Felsőoktatási Pedagógiai Akadémia előadásai* címet viseli, amelyek egyébként a Magyar Pedagógiai Társaság Felsőoktatási Szekciójának ülésein hangoztak el. A hat megjelent füzet közül a három első főleg elméleti kérdéseket tárgyal, míg a többi inkább metodikai jellegű.

A sort *KAHULITS LÁSZLÓ* előadása nyitja *A felvételtől az elhelyezkedésig* címmel. (1. sz.) Mintegy 30 részletkérdésben tekinti át az intézmények problémáit. Érzékelteti, hogy a felvételi vizsgák a fejlődés ellenére sem jutottak még megfelelő fokra. Összehasonlítást végez a nyugati és a szocialista országok felvételi rendszere között. Noha a felvételi rendszerünk az utóbbi években erősen vitatott volt, az irodalom bőven foglalkozott vele, így aránylag közismert kérdés. Mégis, így csokorba szedve annak összefüggéseit, történetiségét, jelenlegi felvételi rendszerünkben sok minden érthetőbb, mint csupán a végrehajtási utasításból.

Úgyanígy elemzi a hallgatók tanulmányi-, vizsga- és ösztöndíj rendszerét, aminek „... nemcsak az eredményes tanulásban, hanem már a pályaválasztásban, a jelentkezésekben tük-

röződő társadalmi mobilitásban is szerepe van” (23. old.) A tanulmányi és vizsgarendszerűrsítéséről, az államvizsgák célszerűbbé tételéről szólva megállapítja — s egyet is kell vele értenünk —, hogy „... jelenlegi vizsgarendszerünk tükre jelenlegi oktatási szisztémáinknak, alkalmazott módszereinknek” (39. old.): Az irodalomban sem eléggé szerepeltetett probléma a hallgatók egyetemi, főiskolai életükkel kapcsolatos informáltsága. A hallgatók élete sokrétű: korántsem csak tanulmányaikból, s főleg nem csak elméleti ismeretek vég nélküli bekebelezéséből áll. A tanulmányi munka mellett sok olyan dolgot meg kellene ismerniök, amikre igen nagy szükségük van, de amelyek megismeréséhez, megértéséhez és főleg alkalmazni tudásához hónapok és nem kevés esetben évek is kellenek. A hallgatók jogai és kötelességei, azok megértése; az oktatók, tanszékek megismerése; az egyetemi, főiskolai szokások, hagyományok áttekintése és az azok szerint való élés; napi-rend, tanulási módszerek, időbeosztás, társadalmi közéleti tevékenység, KISZ munka, specializálódás... Ezeket külön meg kell tanulniök hallgatóinknak. Jogosan veti fel a szerző, hogy „... a hallgatók a tanulmányok kezdetén ismerjék meg azokat a követelményeket, amelyek teljesítésével eljuthatnak a diplomátig” (35. old.). Ennek szorgalmazása jogos — és nem csak rideg szabályzatok tömör hivata-